

Suhanna, Urbán Péter: *Kóborlók*,
visszaszállna Aegis Kultúráért és Művészetért
 Alapítvány, Magyar Napló
 Kiadó, 2017.

Ki a bárány? Urbán Péter első regénye, amely az ábrahámi–izsáki kérdéskör, az apák és a fiúk, a bűn és az áldozat főbb problémái köré szerveződik, már címlapján fölveti ezt a kérdést. A közelebbről meg nem határozott időszakban – a mohácsi vész után mintegy száz esztendővel, az Erdélyi Fejedelemség korában – játszódó regény borítóját, mint előző köteténél, a szerző illusztrálta. A birkafejet ábrázoló tanulmány Caravaggio *Izsák feláldozása* című, 1605-ös festménye alapján készült.

A „történelmi” – vagy inkább kereteként bizonyos történelmi háttérrel felhasználó, talán a fikció, a látomások és a valós történelmi múlt határvonalán egyensúlyozó – mű középponti problémája az áldozathozatal. Az apa ott áll az oltár előtt, készen arra, hogy akár a fiát is feláldozza. Ám az angyal lefogja a kezét, és mint a Caravaggio által két verzióban is megfestett kép első változatában, a fiú helyett a bárányra mutat. Telitalálat, hogy Caravaggio éppen a regény cselekményének korszakában festi meg azt a képet, amelynek tanulmányrészlete a borítóra került.

Kora újkori pikareszk? Urbán regényének – néha az *Egri csillagok* világát idéző – szereplői egyfolytában utaznak, hiszen „kóborlók”. Mint azt Prohászka Lajos *A vándor és a bujdosó* című tanulmánya is kifejti, ebben az időszakban eleink kettős emigrációba kényszerülnek. A középkor utáni Európában a saját hazájában bujdosó, befelé forduló, a valóság elől a képzelet világába menekülő magyar archetípust kitűnően jeleníti meg a szerző, maga is egyensúlyozva a legendák és a történelem, az álom és a valóság határán: „A város zaja elhalt mögöttük, ahogy a poroszló imbolygó lámpafénye mellett a mélybe tartottak. Nem volt hűvös, de a kislány megint vacogott. Nem vezetett lefelé sok lépcső, hamarosan egy nagyobb cellában találták magukat.” Néha nehéz követni a kóborlók nyomát, hiszen például a fentebb idézett részt nem előzi meg semmilyen város, pusztán egy kisebb vár vagy erőd leírása.

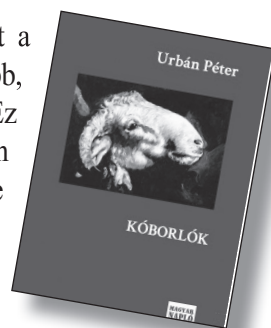
A regény cselekményét többször is mesék, betéttörténetek szakítják félbe (*A három bolond*, *A bagdadi tolvaj*). Ezzel az eszközzel a szerző csak a regény első felében él, érezhető cezúra választja ketté a tör-

ténet első, kissé álomszerű részét a „kardozós változattól”, az élénkebb, csatajelenetekkel tűzdelt résztől. Ez a stiláris váltás kissé meglepő, talán a cselekmény dinamikája követelte meg.

A korszak kiválasztása, a szereplők személye szervesen illeszkedik Urbán korábbi – *Paradicsommadár* című kötetében is megjelent – novelláinak egyre inkább a magyar kora újkor felé forduló világába. A kézzelfogható történelmi vonatkozások mellőzése talán azért nem tűnik fel azonnal, mert a szerző szerencsésen ragadja meg a korszak hangulatát: „A szürkületben varjúforma árnyék távolodott a falutól. A kutyák nem ugattak, a szél nem zúgott utána.” Figyelemre méltó a második, fent idézet mondat zeneisége – mintha egy ballada részletét olvasnánk. A történelem ködéből előlépő alakok hol homályosabb, hol határozottabb körvonalai ismerősként köszönnek vissza a korábbi írásokból. A regény mintegy összegzi és továbbgondolja azt, amit a szerző eddigi – a török kori Magyarországon és Erdélyben játszódó – elbeszéléseiben megjelenített.

A műre jellemző „balladai homály” tudomásul vétele mellett is adja magát a kérdés: mikor és hol játszódik a regény cselekménye? A szerző műves munkával, nagyfokú precizitással járt utána, miféle kelmék, korszok, szabályok „népesítették be” a kor vitézeinek sátrait és kastélyait: „Odabent aztán csodavilág várta a belépőt”. Csakhogy nem tudjuk meg, melyik esztendőben ragyogott ez a csodavilág, melyik szultán alattvalói nyújtóztak a kényelmes sátorban, melyik erdélyi fejedelem uralma idején küzdöttek életrehalálra az eredendően rokonszenves, megragadó egyéniségű, ám idővel hátborzongató, csendes gyilkosmesterré váló, lógó bajszú, sebhelyes arcú vitézek. Nem olvasható a regényben egyetlen történelmi személy neve sem (ahogy egyetlen létező erdélyi vagy hódolt-sági város neve sem bukkan fel benne). A szereplők mindössze egyetlen megnevezett, ám fiktív településen (Szerencsefalván) fordulnak meg. A voltaképpen történelmes hiánya teszi látomásossá, mesészerűvé a művet.

A regényt különös időbelisége, vagy inkább időn kívülisége a kortárs epikának a hagyományos történelmi regény meghatározó sajátosságaival szakító, kísérletező irányzatához sorolja. Ilyen értelemben előzményének tekinthető Darvasi László *A könny-*

mutatványosok legendája című, 1999-es, a török időkben játszódó, erőteljesen fikciós jellegű regénye, bár még ott is szerepelnek létező települések, ismert történelmi események.

Jóval élesebb kontúrt kapnak a szereplők rokoni, családi kapcsolatai. Bonyolult meseszöveg írja le az apák és fiúk különös viszonyát: egy török aknaásónak álcázott erdélyi magyar vitéz, aki a fejedelem embere és bérgyilkosa, hazaviszi Erdélybe a fiát, aki török. A fiút rögtön ezután egy idegennel Sztambulba küldi. A regény egyik szereplője gyenge pillanatában elhagyja családját, így – akaratán kívül – felesége és fia vesztét okozza.

A múlt ködéből élesen rajzolódik ki a szereplők jellemrajza, cselekedeteik motiváltsága, életútjuk ábrázolása. Mi más, ha nem ez teheti indokolttá a korszak és a teljes történelmi háttér „tükör által homályosan” történő bemutatását. A regény főbb alakjai élettel teli, jellemükkel, betegségükkel, feladatukkal vagy örökségükkel küzdő, sorsuk által többnyire meghatározott figurák. Megragadó Hideg Máté betegségének leírása, küzdelme az emberi léten túli erővel, vagy a „minden lében kanál”, bár a történet logikai rendszerébe nehezen illeszthető török kisfiú, Alibaz ábrázolása.

Urbán főszereplőinek neve, sőt, nem egyszer az általuk megfogalmazott mondatként elhangzó verssorok mind-mind Cseh Tamás világát idézik. Ecsédi, Novák és Vízy Cseh albumairól ismerős családnevek, a regény által idézett történelmi látomás pedig összefonódik az *Utóirat* című album részét képező, *Suhannak, visszaszállnak* című dal víziójával. Nem egy szereplő szó szerinti Cseh–Bereményi idézetet „mormol bajsza alatt”. Így fejezetcímként és a szereplők mondataiban is felbukkannak Bereményi Géza sorai. Hiányolható, hogy a regény nem jelöli meg explicit módon ezt a kontextus szempontjából meghatározó forrást. Szerepel ugyan, s talán épp emiatt, egy *cseh vitéz* a regényben, de nem biztos, hogy ez az egyébként szellemes, nabokovi logikai játék elegendő egy szó szerint idézett, mi több, a főszereplők „ke-

resztapjaként” is azonosítható énekes kilétének felfedéséhez.

A regény nyelvezete sok helyütt autentikusan illeszkedik az adott korba; rendkívül találó a „Kegdet” és az „In segedelmével” rövidítések használata. Urbán gyakran színes, friss fordulatokkal („Hajnalban esett a negyven vitéz a községre”) festi alá a dinamikus csatajeleneteket. Nehezen megválaszolható ugyanakkor, hogy a műben miért a latin betűkkel írt, mai török szóalak (Ayasofya) jeleníti meg a híres „sztambuli” Haghia Sophiát, ráadásul miért kötőjellel („Aya-sofya”). Szerencsésebb a török szereplők névadása: itt markáns, magyarra fordított alakokkal („Disznóevő”) és részben eredeti névalakkal („Arab Ihsan”) egyaránt találkozunk. A jól megválasztott neveken túl a metaforikus eszközökkel elővarázsolt színek, érzéki hatások, sőt, még az egyes epizódokban megjelenő képzeletbeli lények is élővé, átélhetővé teszik a cselekményt: „Érezte hasában a pókot, és a tudat rosszabb volt, mint maga a tény, az elképesztő faktum: a gyomrában pók fészkel”. „A hadnagy érkezett először, tajtékot vetett hátasa, mint ziháló, fújtató sárkány vágódott ki a szűkülő tisztásra.”

Különös, hogy az adott korszakban, amikor tízezerrel estek áldozatul egész városok, falvak, országrészek lakosai a másfél évszázados, véres élet-halálharcnak, amikor Török Bálintok kerültek a Héttoronyba, és Zrínyi Miklósok, Balassi Bálintok maradtak a csatamezőn, főszereplőink sértetlenül küzdik át magukat csatákon és – az akkori török fővárost is érintő – „kalandozásokon”, és csak egymás kardjának eshetnek áldozatul: „A hajdúk a fal alá, a kapukhoz szorultak. Török annyi, mint holló a mezőn csata után. [...] Hiába volt sok a török, a hajdúknak a sötétben nem tudott ellenállni.”

A mű kétségtelenül egyedi élményt nyújt: az olvasó közeli tanúja lehet annak, hogyan helyezi a legenda és a képregény-alakokhoz illő szerencse földöntúli létrégiókba a régi magyarság kóborló hőseit.

Udvardy Zoltán

Látogasson el a Magyar Napló webáruházába, ahol kedvezményes áron vásárolhatja meg kiadványainkat:

Vers • Próza • Dráma • A Magyar Irodalom Zsebkönyvtára • Nyitott Műhely albumsorozat • Mesekönyvek
Németh László irodalomtörténete • Ismeretterjesztő könyvek • Műfordítások • Művészeti albumok
Szociográfia • Irodalomtörténet, tanulmány, esszé • Antológiák

► www.magyarnaplo.hu